

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації здобувача ступеня доктора філософії Бондаренка Лева-Олександра Костянтиновича на тему «Політичні загрози та ідеологічні виклики в сучасному розвитку Європейського Союзу» 052 «Політологія»

1. Обґрунтування вибору теми дослідження та її зв'язок із планами наукових робіт Університету.

Актуальність обраної теми зумовлена глибокими трансформаційними процесами, які відбуваються в Європейському Союзі в умовах багаторівневих криз і зміни світового порядку. Протягом останнього десятиліття ЄС опинився під впливом комплексних викликів - економічних, міграційних, безпекових, епідеміологічних та геополітичних, що суттєво трансформували його політичну архітектуру та ідеологічний ландшафт. Зокрема, такі події, як міграційна криза 2015–2016 рр., пандемія COVID-19, вихід Великої Британії з ЄС, а також повномасштабна війна російської федерації проти України, стали каталізаторами перегляду засад функціонування європейської інтеграції та поставили під сумнів стійкість демократичних інститутів і ціннісної єдності Євросоюзу.

У цих умовах особливої ваги набуває дослідження не лише інституційних змін, але й ідеологічних трансформацій у державах-членах ЄС, які проявляються у зростанні популістських і націоналістичних настроїв, посиленні євроскептицизму та фрагментації політичного простору. Формування нових ідеологічних феноменів, зокрема таких як «поміrkований нацизм», зміна характеру політичної легітимності та трансформація партійних систем вимагають комплексного наукового осмислення і створення нових аналітичних підходів до дослідження сучасних політичних процесів у ЄС.

Вибір теми дослідження також обумовлений її високою практичною значущістю для України, яка перебуває в процесі європейської інтеграції та одночасно виступає ключовим фактором безпекової трансформації ЄС. Аналіз політичних загроз та ідеологічних викликів у ЄС дозволяє не лише глибше зрозуміти внутрішню динаміку Союзу, але й сформувані релевантні підходи до адаптації української політики у сфері євроінтеграції та міжнародної взаємодії.

Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної діяльності Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та безпосередньо пов'язане з кафедральними темами: «Політичні процеси та публічне управління в умовах сучасних викликів і загроз» (номер державної

реєстрації 0119U103774) та «Забезпечення стійкості політичної системи управлінської діяльності в умовах російсько-української війни та глобальної нестабільності» (номер державної реєстрації 0124U004630). У межах вказаних тем дослідження спрямоване на поглиблення теоретико-методологічних засад аналізу політичних загроз, а також на виявлення механізмів трансформації ідеологічних орієнтирів у сучасних політичних системах.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає у виявленні основних ідеологічних трансформацій в Європейському Союзі, які зумовлені політичними загрозами та кризовими явищами, а також оцінка їх впливу на майбутнє політичного розвитку цієї міжнародної спільноти. З огляду на поставлену мету визначено наступні завдання дисертаційного дослідження:

- охарактеризувати ключові підходи до дослідження політичних загроз та ідеологічних викликів у політичній діяльності Євросоюзу;
- проаналізувати соціокультурні фактори, що формують сучасну політичну атмосферу в ЄС;
- дослідити міграційні процеси, пандемічні обмеження та наслідки війни в Україні, як чинники зміни ідеологічного клімату;
- вивчити політичну еволюцію націоналістичних і популістських партій у країнах ЄС;
- розкрити процеси переформатування Євросоюзу після Брекзиту та їх вплив на розподіл політичного впливу;
- узагальнити основні тенденції ідеологічної фрагментації та провести оцінку потенційним сценаріям подальшого розвитку ЄС.

Об'єкт дослідження: сучасний політичний розвиток, політичні трансформації в країнах-членах ЄС в умовах багаторівневих криз та зовнішніх проблем.

Предмет дослідження: політичні загрози та ідеологічні виклики в сучасному розвитку Європейського Союзу.

Методи дослідження. Дисертаційна робота базується на принципах сучасного наукового пізнання – науковості, об'єктивності, історизму, цілісності та єдності теорії і практики. Методологічну основу дослідження становлять неінституціональний, системний, структурно-функціональний і компаративний підходи, що дозволили розглядати політичні й ідеологічні процеси в ЄС як взаємопов'язані явища та порівнювати трансформації у державах-членах.

У дослідженні застосовано комплекс взаємодоповнюючих методів. Методи аналізу та синтезу використано для опрацювання наукових і аналітичних джерел та документів ЄС. Історико-політичний метод дав змогу простежити еволюцію політичних загроз, а порівняльний – виявити спільні та

відмінні риси політичних трансформацій у країнах ЄС. Контент-аналіз політичних дискурсів і програм партій дозволив дослідити ідеологічні акценти сучасної європейської політики.

Емпіричну основу становлять дані Eurobarometer, Frontex та UNHCR, що використані для оцінки впливу міграції, пандемії COVID-19 та війни в Україні на ідеологічний клімат у ЄС. Застосування прогностичного методу дало можливість окреслити потенційні сценарії розвитку Євросоюзу в умовах зростаючої політичної фрагментації.

Застосування зазначених підходів і методів забезпечило наукову обґрунтованість і комплексність дослідження.

2. Формулювання наукового завдання, нове розв'язання якого отримано в дисертації

Основним науковим завданням дисертації є комплексне дослідження політичних загроз та ідеологічних викликів у сучасному розвитку Європейського Союзу через аналіз їхньої природи, джерел виникнення, динаміки трансформації та впливу на функціонування наднаціональних інституцій і політичних систем держав-членів, а також розробку концептуально-методологічної моделі взаємозв'язку між електоральною фрагментацією, ідеологічною поляризацією та інституційною стійкістю ЄС в умовах багаторівневих криз і геополітичної нестабільності.

3. Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх новизна.

Основні результати дисертаційного дослідження містять нові для вітчизняної політичної науки теоретико-концептуальні та аналітичні положення щодо осмислення політичних загроз та ідеологічних викликів у сучасному розвитку Європейського Союзу. У роботі вперше здійснено комплексний аналіз взаємозв'язку між електоральною фрагментацією, зростанням популістських і націоналістичних рухів та трансформацією інституційної стійкості ЄС.

Вперше:

- визначено взаємозв'язок між електоральною легітимацією в державах-членах ЄС та єдністю Союзу, доведено, що фрагментація електорального поля послаблює наднаціональні інститути;
- комплексно досліджено вплив міграційної кризи, пандемії COVID-19 та війни в Україні на ідеологічну поляризацію та трансформацію партійних систем ЄС;

- концептуалізовано роль євроскептичних, націоналістичних і ультраправих сил у формуванні інституцій ЄС та доведено їхній негативний вплив на довіру і ефективність врядування;
- запропоновано систему критеріїв аналізу ідеологічної фрагментації Європейського Парламенту на основі політичної динаміки, риторики та позицій ключових акторів;
- введено авторське поняття «поміrkований нацизм» як форму адаптації праворадикальних ідей до демократичних політичних систем;
- розроблено модель трансляції електоральної фрагментації у інституційну нестабільність ЄС;
- запропоновано теоретико-методологічну модель впливу національних електоральних трансформацій на інституційну стійкість ЄС.

Удосконалено:

- підходи до розуміння впливу радикальних і популістських партій на політичну стабільність у ЄС; доведено, що ключовим чинником є не лише електоральна підтримка, а й здатність цих сил формувати порядок денний на національному та наднаціональному рівнях;
- механізми оцінки політичної безпеки в ЄС: запропоновано враховувати інформаційні кампанії, поширення дезінформації та зовнішнє втручання як елементи «гібридної загрози» для демократичних інститутів;
- наукове розуміння політичної сек'юритизації міграції, кліматичних змін та питань оборони, що дозволяє по-новому оцінити зв'язок між безпекою, ідеологією та демократичною стабільністю в Євросоюзі.

Набуло подальшого розвитку:

- ідеї та підходи щодо дослідження євроскептицизму: уточнено його типологію, визначено відмінності між «жорстким» та «м'яким» варіантами, а також показано зростання ролі регіональних відмінностей у його поширенні;
- наукові основи аналізу кризових явищ у ЄС, зокрема впливу пандемії COVID-19 на довіру до інституцій, а також ролі війни в Україні у формуванні нової ідеологічної конфігурації;
- дослідження феномену «поміrkованого нацизму» та його інтеграції в електоральні практики як нової загрози для демократичної єдності ЄС;
- положення щодо впливу Брекзиту на політичну архітектуру ЄС, актуалізовано необхідність вивчення постбрекзитних трансформацій як чинника перерозподілу впливу між провідними державами-лідерами.

4. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються.

Обґрунтованість наукових положень дисертаційної роботи Л-О. Бондаренка визначається чіткістю постановки мети та завдань дослідження, логічною узгодженістю його структури, а також застосуванням комплексного методологічного інструментарію, що включає неоінституціональний, системний, структурно-функціональний та компаративний підходи.

Достовірність отриманих результатів забезпечується широкою та репрезентативною джерельною базою, яка охоплює офіційні документи Європейського Союзу, матеріали Європейського Парламенту, аналітичні звіти міжнародних організацій (Eurobarometer, Frontex, UNHCR), а також праці провідних зарубіжних і вітчизняних дослідників у сфері політичної науки, європейської інтеграції та міжнародних відносин. Використання емпіричних даних дозволило поєднати теоретичні узагальнення з конкретними кількісними показниками, що підвищує рівень об'єктивності дослідження.

Коректність термінологічного апарату та наукових висновків забезпечена системним аналізом сучасних теоретичних підходів до вивчення політичних загроз, ідеологічних трансформацій і процесів європейської інтеграції. Отримані результати мають внутрішню логічну узгодженість, підтверджуються проведенням аналізом і відображені у наукових публікаціях автора за темою дисертації.

5. Рівень теоретичної підготовки здобувача, його особистий внесок у розв'язання конкретного наукового завдання. Рівень обізнаності здобувача з результатами наукових досліджень інших учених.

Здобувач продемонстрував високий рівень теоретичної підготовки, що проявляється у здатності системно аналізувати сучасні політичні процеси в Європейському Союзі та застосовувати міждисциплінарні підходи до дослідження політичних загроз і ідеологічних трансформацій. У роботі обґрунтовано власні концептуальні підходи до аналізу взаємозв'язку між електоральною фрагментацією, ідеологічною поляризацією та інституційною стійкістю ЄС, а також запропоновано авторські аналітичні моделі, що пояснюють механізми трансформації політичного простору Євросоюзу.

Особистий внесок здобувача полягає у формуванні цілісної теоретико-методологічної рамки дослідження, розробці авторського понятійного апарату, зокрема введенні концепту «поміркованого нацизму», а також у здійсненні комплексного аналізу сучасних кризових явищ та їхнього впливу на ідеологічну динаміку в ЄС. Усі наукові положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, отримані автором самостійно.

Здобувач продемонстрував високий рівень обізнаності з результатами наукових досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних учених у сфері

політичної науки, теорії європейської інтеграції та міжнародних відносин. У роботі використано широкий спектр наукових джерел, включаючи класичні та сучасні теоретичні підходи (неоінституціоналізм, конструктивізм, теорії інтеграції); аналітичні матеріали провідних міжнародних дослідницьких центрів, що забезпечило належний рівень наукової аргументації та інтеграцію отриманих результатів у сучасний науковий дискурс.

6. Наукове та практичне значення роботи.

Кваліфікаційна робота має значну наукову та практичну цінність. Отримані дисертантом результати дозволяють суттєво доповнити вітчизняний науковий доробок у сфері дослідження політичних загроз та ідеологічних трансформацій у Європейському Союзі, зокрема щодо впливу електоральної фрагментації, популізму та націоналістичних тенденцій на функціонування наднаціональних інституцій. Запропоновані теоретико-концептуальні підходи та аналітичні моделі сприяють поглибленню розуміння механізмів трансформації політичного простору ЄС у умовах багаторівневих криз.

Особливу актуальність дослідження має в контексті сучасних подій в Україні, оскільки аналіз внутрішніх процесів у Європейському Союзі дозволяє краще оцінити перспективи євроінтеграції України, а також адаптувати державну політику до нових політичних і ідеологічних реалій ЄС. В умовах російсько-української війни результати роботи є важливими для розуміння трансформації безпекового та політичного порядку в Європі, а також ролі України як чинника стабілізації та переосмислення європейської єдності.

Практичні висновки та рекомендації можуть бути використані органами державної влади України при формуванні євроінтеграційної та зовнішньополітичної стратегії, аналітичними та експертними центрами для оцінки політичних ризиків і прогнозування розвитку ЄС, а також закладами вищої освіти та науковими установами у процесі викладання дисциплін з політичної науки, європейської інтеграції та міжнародних відносин.

7. Повнота викладу матеріалів дисертації у публікаціях та особистий внесок здобувача.

Результати дисертаційного дослідження Бондаренка Л.-О.К., відповідно до п.8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ №507 від 03.05.2024 р.), висвітлено в 6 статтях в наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України.

Окрім цього, були опубліковані 3 матеріали доповідей науково-практичних конференцій (в 3 збірниках).

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Наукові праці у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України:

1. Бондаренко Л.-О. Поглиблення кризи європейської ідентичності та взаємин всередині Європейського Союзу: *ідеологічний аспект. Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2023. Том 47. С. 177–184.
2. Бурдяк В., Бондаренко Л.-О. Використання аналітичних інструментів у емпіричному дослідженні. *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. 2023. Том 12. С. 23-46. (внесок кожного співавтора – 50%).
3. Бондаренко Л.-О. Актуальні соціокультурні проблеми та настрої у країнах Європейського Союзу. *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. 2023. Том 13. С. 210-227.
4. Бондаренко Л.-О. Новий нідерландський уряд: ультраправі амбіції проти європейських норм та законів. *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. 2025. Том 16. С. 252-269.
5. Бондаренко Л.-О. Кризові явища та зміни ідеологічних орієнтирів у країнах ЄС під впливом діяльності націоналістичних партій, популістських настроїв та порушень демократичних принципів. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2025. № 54. С. 138-145.
6. Бондаренко Л.-О. Євроінтеграція України: торгівля, виклики, аграрна політика ЄС. *Politicus*. 2025. №3. С. 149-154.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Бондаренко Л.-О. Актуальні безпекові виклики та політичні тенденції на міжнародній арені. *Актуальні проблеми зовнішньої політики України: Матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених*, Чернівці, 30 листопада 2023 р. Чернівці, 2023. С. 47–50.
2. Бондаренко Л.-О. Російсько-українська війна: аналітичні підходи та концептуалізація в сучасній політичній науці. *Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції*. Чернівці, 2023. С. 23–26.

3. Бондаренко Л.-О. Геополітична дестабілізація як каталізатор ідеологічної трансформації в Європейському Союзі: до переосмислення теорій інтеграції та безпеки. *Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції*. Чернівці, 2025. С. 30-34.

Аналіз наукових праць здобувача, зазначених ним у списку опублікованих праць за темою дисертації, дає достатні підстави для висновку про те, що оприлюднені роботи повністю та адекватно відображають основні положення і висновки дослідження. На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, його наукових праць та Експертного висновку результатів перевірки на академічний плагіат (перевірку здійснено в антиплагіатній системі Turnitin, показник схожості з джерелами з Інтернету склав 1%) встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

8. Апробація матеріалів дисертації.

Результати дисертаційного дослідження були апробовані та представлені у доповідях на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: XVII Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми зовнішньої політики України» (м. Чернівці, 2023 р.), XIII Міжнародній науковій конференції «Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи» (м. Чернівці, 2023 р.), а також XIV Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи» (м. Чернівці, 2025 р.).

У межах зазначених заходів були представлені результати дослідження сучасних політичних загроз, ідеологічних трансформацій у Європейському Союзі, а також впливу російсько-української війни на зміну політичного та безпекового середовища Європи.

Апробація результатів дослідження на наукових заходах різного рівня сприяла їх обговоренню в науковому середовищі, отриманню зауважень і рекомендацій, що були враховані при доопрацюванні дисертаційної роботи.

9. Оцінка мови і стилю дисертації.

Текст дисертації Бондаренка Л.-О.К. «Політичні загрози та ідеологічні виклики в сучасному розвитку Європейського Союзу» підготовлений науковим стилем, державною мовою. Наукові положення, висновки та рекомендації викладені чітко, ясно, просто, переконливо, що забезпечує доступність та легкість сприйняття. Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів та десяти підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

10.Відповідність змісту дисертації спеціальності з відповідної галузі знань, з якої вона подається до захисту.

За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною і практичною значимістю дисертація Бондаренка Л-О.К. відповідає змісту спеціальності 052 Політологія з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки. Здобувачем повністю виконано освітню та наукову складову освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії.

11.Дотримання нормативних вимог щодо оформлення дисертації.

Дисертація Бондаренка Л-О.К. «Політичні загрози та ідеологічні виклики в сучасному розвитку Європейського Союзу», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 052 Політологія, відповідає всім вимогам, встановленим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим Постановою КМУ від 12.01.2022 р. №44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ №507 від 03.05.2024 р.), Вимогам до оформлення дисертації, атвердженим Наказом МОН України від 12.01.2017 р. №40.

12.Рекомендація дисертації до захисту.

Дисертаційна робота Бондаренка Лева Олександровича «Політичні загрози та ідеологічні виклики в сучасному розвитку Європейського Союзу», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD) з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія, за своєю актуальністю, науково-теоретичним рівнем, обґрунтованістю отриманих результатів, науковою новизною та практичним значенням відповідає вимогам пунктів 6–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 507 від 03.05.2024 р.).

За результатами публічної презентації та обговорення дисертаційного дослідження на засіданні кафедри політології та державного управління від 12 березня 2026 р. (протокол № 10) встановлено, що робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, характеризується логічною структурою, належним рівнем теоретичного узагальнення, містить елементи наукової новизни, зокрема авторські концептуальні підходи, моделі аналізу політичних процесів у ЄС та введення в науковий обіг нового понятійного апарату.

У ході обговорення членами кафедри було відзначено актуальність теми, високий рівень опрацювання джерельної бази, системність дослідження, здатність автора до самостійного наукового аналізу та формулювання обґрунтованих висновків. Висловлені зауваження носять дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки роботи, а можуть бути враховані автором у подальшій науковій діяльності та під час захисту.

За результатами відкритого голосування членів кафедри дисертаційну роботу Бондаренка Лева-Олександра Костянтиновича одностайно рекомендовано до подальшого розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія.

**Голова засідання
Завідувач кафедри політології
та державного управління
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
доктор політичних наук**

Анатолій КРУГЛАШОВ

